

Vroeg vreemdetalenonderwijs in het primair onderwijs in Nederland – stand van zaken per februari 2005

Mei 2005, Dependance Europees Platform Den Haag, Elly Deelder en Anne Maljers

1 Ter informatie

1.1 Vroeg vreemdetalenonderwijs en het Europees Platform

Het Europees Platform heeft in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap geïnventariseerd wat de stand van zaken is van vroeg vreemdetalenonderwijs in Nederland. Vroeg vreemdetalenonderwijs (vvto) wil zeggen dat in het primair onderwijs vreemde talen worden aangeboden die buiten het reguliere EIBO¹ (Engels in het Basisonderwijs) vallen. Het gaat hier dus bijvoorbeeld om Engels anders dan het EIBO in groep 7 en 8 of talenonderwijs Duits en Frans

Het Europees Platform is door het Ministerie van Onderwijs ingesteld om internationalisering van en de Europese dimensie in het onderwijs te bevorderen. Een van de doelgroepen is het basisonderwijs. Hiertoe kunnen scholen gebruik maken van een aantal nationale en Europese subsidieprogramma's, waaronder ook het Programma voor Internationaler Talenonderwijs in Nederland (PITON), dat scholen een bescheiden ondersteuning biedt voor met name materiaal en nascholing. In 2002 hebben 9 basisscholen scholen via PITON subsidie ontvangen voor vvto, in 2003 14 en in 2004 12. In totaal ging het om een toegekend bedrag voor alle scholen gezamenlijk van 17.250 € in 2002, 25.900 € in 2003 en 36.600 € in 2004. Naast deze subsidies aan individuele scholen zijn de netwerken die voor vvto Frans, Duits en Engels zijn opgezet ondersteund.

In 2005 is het Europees Platform in opdracht van OCW een proefproject gestart om Frans en Duits te versterken, ook op de basisschool. 20 po-scholen zullen aan dit project deelnemen met als doel te komen tot een model voor vvto Frans en Duits dat overdraagbaar is ook naar andere scholen.

1.2 Afbakening begrippen vroeg vreemdetalenonderwijs en tweetalig onderwijs?

Tweetalig onderwijs (tto) houdt in dat twee verschillende talen als instructietaal worden gebruikt, waarbij beide talen in principe evenveel gebruikt worden. Dat wil zeggen dat het Nederlands voor 50 procent van de schooltijd de voertaal is en de andere taal voor de overige 50 procent. Tweetalig onderwijs heeft in Nederland een vaste plek verworven in met name het voortgezet onderwijs², maar komt als zodanig in het basisonderwijs niet voor. Uitzondering hierop zijn scholen in Friesland, die zowel het Fries als het Nederlands als voertaal gebruiken. Deze inventarisatie richt zich alleen op die scholen die een *moderne vreemde* taal aanbieden; de situatie in Friesland voor zover het gaat om Fries-Nederlands valt hier derhalve buiten.

1.3 Europese afspraken

In Lissabon (2000) en Barcelona (2002) heeft de Europese Raad van Ministers van Onderwijs afspraken gemaakt over vvto.³ De lidstaten van de Europese Unie hebben zich als doel gesteld vroeg vreemdetalenonderwijs te stimuleren om zo bij te dragen aan het realiseren van de doelstelling dat alle EU-burgers naast hun moedertaal ten minste twee gemeenschapstalen (leren) beheersen.⁴ De ontwikkeling van vvto in Nederland past binnen dit Europese beleid.

¹ Zie bijlage 2 voor het voorstel over de kerndoelen voor het basisonderwijs.

² Zie voor meer informatie over tto www.netwerktto.europeesplatform.nl.

³ "The European Council calls for further action in this field: (...)

to improve the mastery of basic skills, in particular by teaching at least two foreign languages from a very early age: establishment of a linguistic competence indicator in 2003; development of digital literacy: generalisation of an Internet and computer user's certificate for secondary school pupils"

http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/71025.pdf

⁴ Voor een overzicht van de stand van zaken van vreemdetalenonderwijs in Europa, zie Eurydice: 'Key Data on Teaching Languages at School in Europe' en 'Foreign Language Learning: a European priority'. Beide rapporten zijn te vinden via www.eurydice.org.

1.4 Deze inventarisatie

In Nederland biedt een relatief klein aantal scholen vreemdetalenonderwijs aan jonge kinderen. Om een inventarisatie te kunnen maken van de daadwerkelijke activiteiten van deze scholen heeft het Europees Platform een vragenlijst gestuurd naar de 54 basisscholen die bij het EP bekend zijn als vvto-scholen (zie bijlage 1 voor de vragenlijst). Deze scholen bieden Engels aan jonge kinderen aan of bieden met toestemming van het ministerie van OCW de buurtalen Frans of Duits aan of bieden buiten schooltijd Frans of Duits aan. Deze inventarisatie is dus niet gebaseerd op een algemene inventarisatie onder alle scholen in Nederland.

Van deze 54 scholen hebben 18 scholen de vragenlijst ingevuld teruggestuurd. De overige scholen zijn telefonisch ondervraagd. Deze stand van zaken is een weergave van de resultaten van deze schriftelijke en telefonische enquête. Paragrafen 2 tot en met 8 bevatten vooral feitelijk informatie over vvto; in paragrafen 9 tot en met 14 wordt vooral weergegeven wat leerkrachten nodig hebben om de kwaliteit van vvto te verhogen en/of invoering te vergemakkelijken.

Voorts heeft de Rijksuniversiteit Groningen in opdracht van het Europees Platform een internationaal literatuuronderzoek naar vvto gedaan. Het rapport is bij deze inventarisatie gevoegd; de belangrijkste conclusies zijn terug te vinden in bijlage 3.

2 Overzicht aantal scholen en groepen per school met vvto

In schooljaar 2004-2005 zijn 54 basisscholen bij het Europees Platform bekend die vroeg vreemdetalenonderwijs aanbieden (zie tabel 1). Van deze 54 scholen geven 39 vvto Engels, 13 vvto Duits en 6 vvto Frans. Nutsschool Zorgvliet, Parcivalschool, de Regionale Internationale School en Schoolvereniging Willemspark komen twee keer in onderstaande tabellen voor, omdat zij twee vreemde talen onderwijzen. Op de Europaschool wordt naast Frans ook Spaans, Italiaans en Portugees onderwezen. De leerlingen kiezen op deze school een van de vier talen.

Tabellen 1, 2 en 3 geven een overzicht van de scholen waar vvto Engels, Duits of Frans aangeboden wordt, als ook in welke groepen per school dit gebeurt.

Tabel 1 Scholen en groepen per school met vvto Engels

School ?	Gr. 1	Gr. 2	Gr. 3	Gr. 4	Gr. 5	Gr. 6	Gr. 7	Gr. 8
1 OBS De Toonladder, Delden					X	X	X	X
2 CBS De Bonkelaar, Amsterdam							X	X
3 CBS De Brug, Hellevoetsluis	X	X	X	X	X	X	X	X
4 De Bergsche Zonnebloem, Rotterdam					X	X		
5 De Brege, It Heidenskip						X	X	X
6 De Margriet, Rotterdam						X	X	X
7 Groningse Schoolvereniging, Groningen	X	X	X	X	X	X	X	X
8 Haagse Schoolvereniging, Den Haag	X	X	X	X	X	X	X	X
9 Hengelose Schoolvereniging, Hengelo				X	X	X	X	X
10 Het Spectrum, Rotterdam		X	X	X	X	X	X	X
11 Ids Wiersmaskoalle, Brantgum					X	X	X	X
12 It Harspit, Ternaard					X	X	X	X
13 Jacob Maris, Rotterdam	X	X						X
14 Julianaschool, Overveen	X	X	X	X	X	X	X	X
15 KBS De Korenbloem, Raalte							X	X
16 Master Frankeskoalle, Earnewald						X	X	X
17 Nuts BS Zorgvliet, Den Haag	X	X	X	X	X	X	X	X
18 OBS Annie MG Schmidt, Den Haag		X	X	X	X	X	X	X
19 OBS De Blaak, Tilburg	X	X						
20 OBS De Eendracht, Apeldoorn	X	X	X	X	X	X	X	X
21 OBS De Esmarke, Enschede	X	X	X	X	X	X	X	X
22 OBS De Kievit, Maartensdijk	X	X	X	X	X	X	X	X
23 OBS De Krullebaar, Nieuwegein	X	X	X	X	X	X	X	X
24 OBS De Schatgraaf, Arnhem	X	X						
25 OBS De Sparrenhoek, Bergschenhoek	X	X	X	X	X	X	X	X
26 OBS De Tsjelke, Holwerd					X	X	X	X
27 OBS Eduard van Beinum, Rotterdam	X	X	X	X	X	X	X	X
28 OBS Letterland, Almere	X	X	X	X	X	X	X	X
29 Openbare Jenaplan BS Andries van der Vlerk, Hoogvliet	X	X	X	X	X			
30 Openbare Prinseschool, Enschede	X	X	X	X	X	X	X	X
31 Otto Clantskoalle, Boksum						X	X	X
32 Parcivalschool, Arnhem			X	X	X	X	X	X
33 Prinses Margrietschool, Nieuwegein						X	X	X
34 Regionale Internationale School, Eindhoven ⁵			X	X	X	X	X	X
35 RKBS De Walvis, Den Haag	X	X	X	X	X	X	X	X
36 RKBS Kardinaal de Jong, Alkmaar	X	X	X	X	X	X	X	X
37 Schoolvereniging Willemspark, Amsterdam	X	X	X	X				
38 Van Haersma Bumaskoalle, Hommerts					X	X	X	X

⁵ Het gaat hier om een school met een afdeling van Internationaal Georiënteerd Basisonderwijs (IGBO), die formeel niet in dit overzicht thuis hoort maar om historische redenen in dit bestand is opgenomen.

39 Van Rijkevorsel, Hoek van Holland	X	X					X	X
Totaal	21	23	21	22	27	31	33	34

In deze tabel zijn ook de Rotterdamse scholen opgenomen die deelnemen aan het project Early Bird⁶ (vvto Engels) en de Friese scholen⁷ die deelnemen aan het project drietalige scholen van de Fryske Akademie (tto Nederlands-Fries en vvto Engels).

Tabel 2 Scholen en groepen per school met vvto Duits

Groep ?	Gr. 1	Gr. 2	Gr. 3	Gr. 4	Gr. 5	Gr. 6	Gr. 7	Gr. 8
School ?								
1 Antonius BS, Vragender	X	X	X	X	X	X		
2 BS Het Timpaan, Wehl			X	X	X	X		
3 Enschedese Schoolvereniging, Enschede	X	X	X	X	X	X		
4 Glanerbrug Zuid, Enschede			X	X	X	X		
5 Het Kompas, Overdinkel			X	X	X	X		
6 Julianaschool, Denekamp	X	X	X	X	X	X	X	X
7 OBS De Robbedoes, Vaals			X	X	X	X		
8 OBS De Schatkist, Kerkrade	X	X	X	X	X	X	X	X
9 OBS De Windhoek, Almelo					X	X		
10 Parcivalschool, Arnhem			X	X	X	X	X	X
11 RKBS 't Kendelke, Siebengewald					X	X	X	X
12 RKBS De Kleine Wereld, Vaals	X	X	X	X	X	X		
13 St. Jozef, Aalten			X	X	X	X	X	X
Totaal	5	5	11	11	13	13	5	5

Het grootste aantal scholen met vvto Duits bevindt zich in de grensstreek met Duitsland.

Tabel 3 Scholen en groepen per school met vvto Frans

Groep ?	Gr. 1	Gr. 2	Gr. 3	Gr. 4	Gr. 5	Gr. 6	Gr. 7	Gr. 8
School ?								
1 CBS De Poort, Bleiswijk						X	X	X
2 Europaschool, Amsterdam	X	X	X	X	X	X	X	X
3 Nutsschool Zorgvliet, Den Haag							X	X
4 OBS De Perroen, Maastricht			X		X			
5 Regionale Internationale School, Eindhoven							X	X
6 Schoolvereniging Willemspark, Amsterdam							X	X
Totaal	1	1	2	1	2	2	5	5

Een school in Limburg is onlangs met vvto Frans gestopt, na dit voor een periode van tien jaar in elke klas te hebben aangeboden. Een andere school in Limburg is na een periode van tien jaar gestopt met het vvto Frans in zes van de acht klassen. Deze twee scholen maakten gebruik van een leerkracht uit Frankrijk die op de Nederlandse scholen les kwam geven. Moeilijkheden met regels rond het aanstellen en behouden van de Franse leerkracht heeft de scholen genoodzaakt te stoppen met vvto Frans in alle of bijna alle klassen, ondanks dat de scholen aangeven graag verder te willen gaan met vvto Frans.

In tabel 4 wordt het totaal aantal scholen aangegeven dat in een bepaalde groep vvto aanbiedt. Dit is de totaalsom van tabellen 1, 2 en 3.

⁶ Zie voor meer informatie www.earlybirdie.nl.

⁷ Friese scholen die niet aan het project 'drietalige scholen' meedoen, komen in dit onderzoek niet terug.

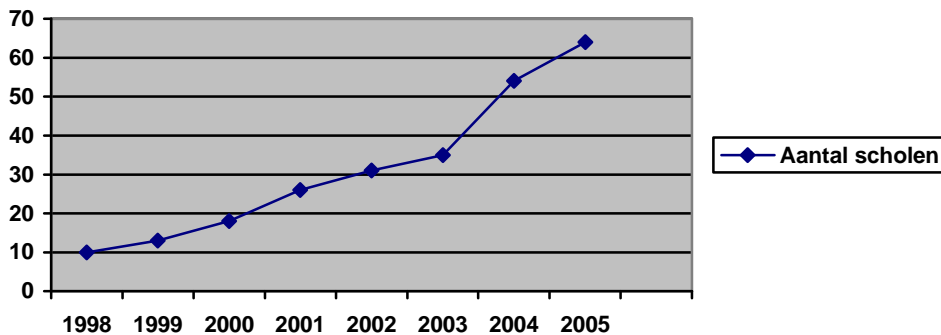
Tabel 4 *Totaal overzicht scholen per groep met vvto Engels, Duits of Frans*

Groepen	Groep 1	Groep 2	Groep 3	Groep 4	Groep 5	Groep 6	Groep 7	Groep 8
Totaal aantal scholen	27	29	34	34	42	46	43	44

Toename aantal scholen

Sinds 1986 is het voor alle basisscholen verplicht om in groep 7 en 8 minimaal een uur per week Engels te onderwijzen. Een beperkt aantal scholen is daarna gestart met het bieden van meer Engels dan verplicht of met onderwijs in andere talen. De (nog steeds bescheiden) groei van het aantal scholen met vvto dateert feitelijk van de afgelopen vijf jaar. Tabel 5 geeft de toename van het aantal scholen weer van 1998 tot 2004 en een prognose voor 2005.

Tabel 5 *Totaal aantal vvto scholen in Nederland*

Voor komend schooljaar, schooljaar 2005-2006, is door 10 scholen een meer dan gemiddelde belangstelling getoond of zelfs het vaste voornemen gemeld om met vvto te starten, waardoor het aantal vvto-scholen op 64 komt. Afgezet tegen het totaal aantal basisscholen in Nederland (in 2003: 6.694 scholen), is dit dus minder dan 1 procent van het totaal.

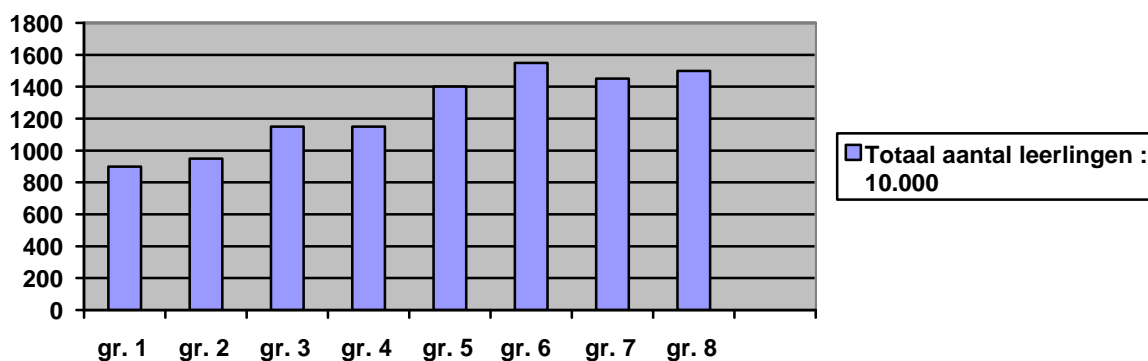
3 Aantal leerlingen

De gemiddelde grootte per groep verschilt, maar ligt gemiddeld rond de 25 leerlingen. Op praktisch alle scholen doen in de groepen waar vvto wordt aangeboden ook alle leerlingen mee. Op twee vvto scholen wordt alleen aan hoogbegaafde leerlingen Duits of Frans aangeboden. Verder zijn er twee andere scholen die Frans of Duits na schooltijd facultatief aanbieden. De leerkrachten gaven echter aan dat in de praktijk alle leerlingen aan de vvto-lesse deelnemen.

Op dit moment volgen in totaal ongeveer 10.000 leerlingen vroeg vreemdetalenonderwijs. Dit aantal is berekend door het aantal scholen met vvto in een bepaalde groep (totalen van tabel 1,2 en 3) te vermenigvuldigen met het gemiddelde aantal leerlingen per jaar van 34. Dit aantal is hoger dan het gemiddeld aantal leerlingen per groep, omdat diverse scholen meerdere groepen per leerjaar hebben (bijvoorbeeld 2 groepen 8 of 3 groepen 6). Tabel 4 geeft voor alle duidelijkheid niet het totaal aantal groepen weer dat vvto volgt, maar het aantal scholen dat in dat bepaalde leerjaar vvto biedt.

Verdeeld over alle groepen geeft dat de volgende indicatieve totalen:

Tabel 6 Aantal vvto leerlingen per groep

Van de in totaal 1.547.300 leerlingen in het basisonderwijs (in 2003) volgt dus circa 0,6 procent vvto Engels, Duits of Frans.

4 Tijd besteed aan vroeg vreemdetalenonderwijs

Er bestaat een groot verschil tussen scholen wat betreft de tijd die aan vvto besteed wordt. Het aantal lesminuten varieert van 30 tot 240 minuten per week. Dit aantal minuten varieert tussen scholen, maar ook binnen een school tussen de verschillende groepen. Ook verschilt het startmoment, dat wil zeggen in welke groep een bepaalde school met vvto begint. In tabel 7 wordt per groep aangegeven hoeveel minuten vvto per week aangeboden wordt.

Tabel 7 Tijd per week besteed aan vvto

Aantal minuten per week ?	30 min. p/w	60 min. p/w	90 min. p/w	120 min. p/w	180 min. p/w	240 min. p/w	Totaal
aantal scholen ?							
Groep 1	11	5	3	3	1	4	27
Groep 2	10	9	2	4		4	29
Groep 3	15	11	4	2	1	1	34
Groep 4	15	12	4	2	1		34
Groep 5	17	13	6	4	2		42
Groep 6	17	16	6	4	3		46
Groep 7	12	12	10	6	2	1	43
Groep 8	13	12	10	6	2	2	43
Totaal	108	90	45	31	12	12	297

Het totaal aantal scholen dat genoemd wordt in tabel 4, wordt ook aangegeven in de laatste kolom van tabel 7.

Tijdsplanning

Scholen bepalen zelf hoe het vvto in het schoolprogramma wordt ingepast. Twee scholen bieden vvto aan op vrijwillige basis na schooltijd. De overige 52 scholen plannen het vvto in in het curriculum en zorgen dat er tijd voor vrijgemaakt wordt. Dat gebeurt op uiteenlopende verschillende manieren.

Slechts één van de 54 leerkrachten geeft in de vragenlijst aan dat het inpassen van het vvto binnen het huidige curriculum ten koste gaat van de tijd voor andere vakken. De overige leerkrachten geven geen van allen aan dat dit het geval is.

Twaalf van de 54 scholen zouden graag meer tijd willen besteden aan vvto dan ze nu doen of ze zouden vvto in meer (alle) groepen willen aanbieden. Deze twaalf scholen vinden 30 minuten per week te weinig en zouden dit graag uitbreiden naar 60 of 90 minuten. Dit is vaak roostertechnisch niet mogelijk.

5 Door wie wordt de vreemde taal onderwezen?

Scholen maken verschillende keuzen wie de vreemde taal gaat onderwijzen. Sommige scholen kiezen ervoor de reguliere leerkracht de lessen Frans, Duits of Engels te laten verzorgen. Een andere keuze die scholen kunnen maken is om een vakleerkracht aan te stellen, al dan niet een native speaker. Sommige scholen maken gebruik van een taalassistent die samen met de reguliere leerkracht de vreemde taallessen verzorgt. Deze taalassistent kan een vrijwilliger zijn (native speaker of niet), maar bijvoorbeeld ook een Comenius-taalassistent.⁸

Op 26 scholen geeft de groepsleerkracht les in de vreemde taal (zie tabel 8) en op 21 scholen is een vakleerkracht werkzaam. Op 7 scholen is de taalassistent onder verantwoordelijkheid van de groepsleerkracht, de enige persoon die vvto geeft. Dit is het geval op 7 scholen die vvto Duits aanbieden. Op deze scholen geven de reguliere leerkrachten geen vvto. Deze scholen zijn daardoor voor hun vvto afhankelijk van de buitenlandse taalassistenten.

Tabel 8 *Wie is de vvto docent?*

Wie geeft vvto?	Groepsleerkracht	Vakleerkracht	Comenius-taalassistent	Totaal aantal vvto-scholen
Aantal scholen	26	21	7	54

Op 9 van de 47 scholen waar de groeps- of vakleerkracht vvto onderwijst, wordt deze ondersteunt door een Comenius-taalassistent. In totaal zijn er dit schooljaar op 16 scholen taalassistenten werkzaam. Daarvan zijn 13 scholen voorzien van een taalassistent voor vvto Duits en 3 scholen zijn voorzien van een taalassistent voor vvto Engels. De scholen met vvto Duits delen hun taalassistenten. Dat wil zeggen dat een taalassistent op meerdere scholen komt assisteren, bijvoorbeeld een dagdeel op de ene school en een ander dagdeel op een andere school.

6 Moedertaalsprekers als vvto docent

In totaal hebben 19 van de 54 scholen geen moedertaalspreker als docent (de native speaker, zie tabel 9). De overige 35 scholen hebben een 'native speaker' in de functie van groepsleerkracht, vakleerkracht of taalassistent. Vier scholen hebben een groepsleerkracht die tevens 'native speaker' is (tweetalige leerkrachten). Zowel alle vakleerkrachten als alle taalassistenten zijn dit schooljaar ook moedertaalsprekers van de doeltaal. Enkele scholen hebben hierdoor meer dan één native speaker tot hun beschikking.

Tabel 9 *Totaal aantal scholen met een moedertaalspreker als vvto docent*

Aantal scholen met native speaker	Aantal scholen zonder native speaker
35	19

De waarde die leerkrachten hechten aan native speakers is groot. Natuurlijk hoeven niet alle leerkrachten een native speaker te zijn, benadrukken enkele ondervraagde leerkrachten. Met een goede (na)scholing kunnen Nederlandse leerkrachten ook effectief een vreemde taal onderwijzen. Maar één native speaker per school (vooral voor de jongste leerlingen) wordt door meerdere leerkrachten wel als zeer wenselijk beschouwd.

De grootste waarde van een native speaker ligt in zijn uitspraak en woordenschat, maar ook kennis van het hedendaagse leven in het land van de taal, kennis van modern taalgebruik en cultuur worden als zeer nuttig ervaren. Hierdoor kan de native speaker het vvto meer inhoud geven. Een bijkomend voordeel voor sommige

⁸ Comenius is onderdeel van het EU onderwijs programma Socrates. Comenius taalassistenten zijn studenten van Europese lerarenopleidingen die voor drie tot acht maanden op een Nederlandse school bij de lessen in de vreemde taal komen assisteren en stage lopen. Een Comenius-taalassistent is niet noodzakelijkerwijs een native speaker, omdat scholen uit elk land dat deelneemt aan Socrates een taalassistent toegewezen kunnen krijgen. Deze taalassistenten krijgen een beurs van het land van herkomst (EU-financiering). Nederlandse scholen kunnen een dergelijke taalassistent aanvragen bij het nationale Socrates agentschap, het Europees Platform.

native speakers is dat de leerlingen gedwongen zijn om tijdens de vvto lessen de vreemde taal te gebruiken als de native speaker (nog) geen Nederlands verstaat. Dit is vaak het geval met een taalassistent. Ten slotte kan een native speaker andere leerkrachten ondersteunen op het gebied van taal en cultuur.

7 Inhoud van vroeg vreemdetalenonderwijs

Over het algemeen komt de vreemde taal in de kleutergroepen aan bod door middel van verhaaltjes, prentenboeken, liedjes en spelletjes. Hiermee wordt vooral de spreek- en luistervaardigheid geoefend. Vanaf groep 5 of 6 wordt begonnen met lees- en schrijfvaardigheid in de vreemde taal. Leerlingen breiden hun kennis van de vreemde taal uit door boeken te lezen, oefeningen en spelletjes te doen, films te kijken of te internetten. In de klassen 1 tot en met 7 wordt over het algemeen nog geen grammaticales gegeven.

Het is bij de jongste groepen vaak lastig vast te stellen welk vak nu daadwerkelijk onderwezen wordt, omdat veel leermomenten door elkaar lopen (als kinderen Franse liedjes leren, zijn ze dan bezig met muziekles of met vvto Frans?). Toch kunnen 9 leerkrachten zeggen dat er op hun school binnen de vvto-uren (zie tabel 7) ook andere vakken aan bod dan alleen de vreemde taal. Deze andere vakken zijn bijvoorbeeld muziek in de vreemde taal (liedjes leren), handvaardigheid, tekenen of gymnastiek. Op 45 van de 54 scholen wordt de vreemde taal uitsluitend als vak onderwezen en wordt de vreemde taal niet bij andere vakken toegepast.

8 Positieve en negatieve effecten van vvto volgens leerkrachten

Over het algemeen geven de leerkrachten aan dat vvto een positief effect heeft. Eén van de 54 leerkrachten meldt dat het vvto soms verwarring bij leerlingen veroorzaakt met name als ze schrijven, omdat zij drie talen leren (Nederlands, Fries en Engels). Vooral voor taalzwakke kinderen kost het extra inspanning, zegt deze leerkracht.

De overige 53 leerkrachten kunnen geen enkel negatief effect noemen dat veroorzaakt wordt door vvto. Integendeel, de ondervraagde leerkrachten noemen vooral positieve effecten van vvto:

- Leerlingen krijgen meer inzicht in taal in het algemeen, en dat heeft voordelen voor het Nederlands. De taalgevoeligheid van een jong kind is namelijk groot, ze leren een tweede taal spelenderwijs, waarbij de taalgebieden in de hersenen extra gestimuleerd worden. Hier hebben kinderen bij hun eerste taal, maar ook later bij het leren van meer talen voordeel van.
- Bovendien vergroot het vvto het zelfvertrouwen van kinderen, ze beschikken over meer en steeds betere communicatiemogelijkheden en dat geeft voldoening.
- Tevens draagt het bij aan meer verdraagzaamheid van alles wat niet Nederlands is en brengt respect voor kinderen die een andere taal spreken. De leerlingen leggen makkelijker contact met buitenlandse kinderen en de drempel om een andere taal te spreken wordt verlaagd.
- Ook de attitude met betrekking tot het leren van talen wordt positief beïnvloed. De leerlingen zijn allemaal erg enthousiast en gemotiveerd om de vreemde taal te leren. Het belangrijkste daarbij is dat ze vooral veel plezier beleven aan het leren van een andere taal.

Daarnaast stimuleert het vvto internationalisering. Leerlingen kunnen contact opnemen met leerlingen in het buitenland door middel van e-mailprojecten en uitwisselingen. Ook voor later biedt het vvto voordelen. Kinderen verkrijgen betere mogelijkheden voor een vervolgopleiding en carrière. In de maatschappij van tegenwoordig wordt kennis van vreemde talen als belangrijk en noodzakelijk beschouwd. En niet in de laatste plaats geeft het kinderen een betere uitspraak en woordenschat. De ouders en leerkrachten zijn net als de leerlingen zelf heel positief over vvto.

Drie leerkrachten melden wel dat voorzichtigheid geboden is met (taal)zwakke kinderen of voor kinderen die vvto als *derde taal* krijgen aangeboden. Op geen van de scholen zijn hier op dit moment problemen mee, maar zij kunnen zich voorstellen dat dit wel zou kunnen gebeuren. Toch melden de overige scholen die ervaring hebben met drietalig onderwijs (Friesland) of scholen die twee- of drietalige (internationale kinderen) leerlingen hebben, dat zij nog geen leerlingen hebben gehad voor wie drie talen te zwaar zijn.

9 Onderzoek en evaluatie

Er is in Nederland nog niet veel onderzoek verricht naar de effecten van vroeg vreemdetalenonderwijs. In het buitenland is dit echter wel gedaan. In het kader van deze inventarisatie heeft het Expertisecentrum taal, onderwijs en communicatie van de Rijksuniversiteit Groningen een literatuurstudie verricht die bij deze

inventarisatie is gevoegd.⁹ In bijlage 3 vindt u de samenvatting en de conclusies uit deze studie. Twee punten zijn hier specifiek van belang:

- 1 Voor vvto zijn native speakers geen conditio sine qua non
- 2 Onderzoek toont voornamelijk positieve effecten van vvto aan, die in grote lijnen overeenkomen met de hierboven door de vvto-docenten geschetste effecten.

36 van de 54 leerkrachten zouden graag zien dat er meer onderzoek naar de specifieke effecten van vvto wordt gedaan. De volgende onderwerpen worden genoemd:

- Het effect op het Nederlands en op andere vakken.
- Het effect van vvto op de vaardigheden van allochtone leerlingen
- Het verwerven van een tweede taal in het algemeen.
- De doorlopende leerlijn naar het voortgezet onderwijs, maar ook van groep 1 tot en met 8.
- Mogelijkheden voor luister- en spreektoetsen.
- Wat is goed materiaal voor tweedetaalverwerving.

Eén leerkracht merkt op dat men in plaats van onderzoek naar vvto te doen, dit geld beter kan besteden aan het verbeteren en stimuleren van vvto. Er zijn volgens deze leerkracht al meer dan genoeg internationale onderzoeken naar vvto gedaan, die ook voor Nederland gelden.

Een vorm van toetsing voor leerlingen die door enkele basisscholen gebruikt wordt, is het Anglia-examen. Met dit examen wordt het niveau van een leerling getoetst. De examens zijn gekoppeld aan het Europees Referentiekader voor Talen. Leerlingen doen examen op hun eigen niveau en kunnen een certificaat behalen. Omdat iedereen op zijn eigen niveau examen kan doen, zakt er zelden iemand en door de mogelijkheid van examen doen, worden leerlingen extra gemotiveerd, aldus een leerkracht van een Anglia-school.¹⁰

Het Early Bird project in Rotterdam wordt nauwgezet gevolgd door de professoren S. M. Goorhuis-Brouwer en C.L.J. de Bot van de Rijksuniversiteit Groningen. Zij onderzoeken of vvto effectief is voor beide talen, of vvto een negatief effect heeft op het Nederlands en of vvto geschikt is voor alle kinderen. De eerste resultaten van dit onderzoek zijn inmiddels bekend en kunnen in het kort als volgt worden samengevat:

“Op basis van de scores op de Reynell test voor taalbegrip in het eerste en het tweede jaar van het basisonderwijs met vvto kan voor de onderzochte groep geconcludeerd worden dat het krijgen van vvto niet ten koste gaat van de Nederlandse taalontwikkeling. Taalzwakke leerlingen wijken niet af in hun ontwikkeling van leerlingen met een hogere score. Leerlingen met een niet-Nederlandse taalachtergrond wijken niet significant af van de rest van de groep. Leerlingen met een niet-Nederlandse taalachtergrond die zwak scoren op het eerste meetmoment maken over het algemeen een versnelde ontwikkeling door die ervoor zorgt dat zij bij het tweede moment nauwelijks meer afwijken van de rest van de groep. De bevindingen zijn in overeenstemming met gegevens uit buitenlands onderzoek naar verschillende vormen van vvto zoals dat in landen als Duitsland, Luxemburg en Canada is uitgevoerd (Herder & de Bot 2005).”¹¹

10 Waarom vvto?

Scholen hebben uiteenlopende redenen om met vvto te beginnen. Veelal speelt een combinatie van onderstaande factoren een rol:

1 *Taalgevoeligheid jonge kinderen*

De eerste en meest genoemde reden om aan vvto te beginnen, is dat de leerkrachten de taalgevoelige leeftijd van kinderen niet zomaar voorbij willen laten gaan. Kinderen kunnen ongeveer tot hun 7^e jaar simultaan een tweede taal leren. Door naar mensen te luisteren en zelf te oefenen (praten) kunnen ze de klanken, grammatica en woorden leren herkennen en toepassen. Na het 7^e levensjaar kunnen kinderen alleen nog een taal leren via hun moedertaal. Dit brengt een accent en moedertaalgebonden grammaticale fouten met zich mee.

⁹ Herder, A en K. de Bot, *Vroeg vreemdetalenonderwijs in internationaal perspectief, Literatuurstudie*, Expertisecentrum taal, onderwijs en communicatie Rijksuniversiteit Groningen, Groningen, april 2005.

¹⁰ Meer informatie over Anglia is te vinden op www.anglia.nl

¹¹ Goorhuis-Brouwer, S., en K. de Bot, *De ontwikkeling van de Nederlandse taalvaardigheid van kleuters met vroeg vreemde taal onderwijs, KNO, UMCG, Groningen en Toegepaste Taalwetenschap RUG, Intern Rapport UMCG/RUG, Groningen, april 2005*

2 *Vorbereiding op de toekomst*

Leerkrachten willen hun leerlingen zo goed mogelijk voorbereiden op een maatschappij die steeds internationaler wordt en waarin men vreemde talen nodig heeft. Door al op een jonge leeftijd vreemde talen te leren bereik je dat leerlingen de vreemde taal zeer goed beheersen.

3 *Vervolgonderwijs*

Het bieden van een goede voorbereiding of aansluiting op een vervolgopleiding bieden is ook een reden voor de invoering van vvto. Dit geldt zowel voor het hoger onderwijs als het beroepsonderwijs. In schooljaar 20052-006 zijn er ruim 70 scholen voor voortgezet onderwijs die tweetalig onderwijs bieden. Ook veel vervolgopleidingen na het voortgezet onderwijs bieden Engelstalige programma's en studieboeken zijn veelal in het Engels of Duits geschreven.

4 *Profilering van de school*

Vvto bij aan de profilering van de school. Ouders kiezen bewust voor een school met vroeg vreemdetalenonderwijs en dat heeft op een aantal scholen een stijging van het leerlingenaantal tot gevolg.

5 *Begrip voor andere talen en culturen*

Het op jonge leeftijd leren van een vreemde taal verhoogt het bewustzijn van kinderen voor culturele diversiteit. Vvto zorgt voor meer begrip voor kinderen die een andere taal als eerste taal hebben.

Daarnaast kunnen alle positieve effecten die genoemd worden in paragraaf 8 ook bijdragen aan de beslissing om vvto in te voeren op hun school.

11 **Beleid**

Leerkrachten signaleren de volgende knelpunten in de beleidsontwikkeling rond vvto:

1 *Wettelijke ruimte voor vvto*

De wettelijke ruimte voor vvto is een belangrijk punt. Dit wordt door 32 van de 54 leerkrachten benadrukt. Een leerkracht verwoordt het op de volgende manier:

“Ook is behoefte aan wettelijke afspraken over de invulling van het curriculum met betrekking tot tweedetaal leren. Binnen het curriculum is weinig ruimte voor eigenheid van scholen, waardoor zij nu genoodzaakt zijn het Engels middels onderdompeling aan te bieden.”

Een andere leerkracht zegt: “Het vvto staat of valt met de betreffende leerkracht wanneer er vanuit de overheid geen extra tijd wordt vrijgemaakt in het rooster voor deze vakken.” Een derde opmerking luidt:

“De politiek moet duidelijke keuzes maken en niet zo verkrampd reageren op het vroeg aanleren van vreemde talen. Het kan echt; in onze school hebben we genoeg twee- en drietaligen die hiervan een levend bewijs vormen. Ook in het buitenland is men minder bang dan de beleidsmakers hier te lande. De moedertaalontwikkeling hoeft beslist niet te lijden onder het vvto.”

2 *Rechtspositie van buitenlandse native speakers*

Een leerkracht zegt het volgende: “Afgestudeerde native speakers kunnen alleen als onderwijs-assistent benoemd worden of als leerkracht-ondersteuner. De wet dient zo veranderd te worden dat zij ook als leerkracht aangesteld kunnen worden. Bij aanstelling of omwaardering naar een Nederlands diploma dient gekeken te worden naar het werk dat men gaat doen.”

3 *Financiën*

Hoewel het geen specifieke vraag is op de vragenlijst, hebben elf leerkrachten toch gemeld dat zij behoefte hebben aan meer en doorlopende financiële steun voor hun programma. De financiële situatie vormt op deze scholen een rem op de voortzetting van vvto. Zij hebben structurele financiële middelen nodig om onder andere (doorlopende) nascholing te kunnen betalen, een vakleerkracht of native speaker aan te kunnen stellen en leesboeken, methoden en ander lesmateriaal aan te kunnen schaffen. Subsidie van het Europees Platform wordt in beginsel voor maximaal 3 jaar toegekend en is bedoeld om de start te ondersteunen; voor een aantal scholen is dit echter niet voldoende.

Een leerkracht zegt bijvoorbeeld: “In onze positie is het zo, dat we voor een bepaalde tijd geldstromen hebben voor de Engelse stroom op onze school. Het zou zonde zijn als alle opgedane kennis en vooruitzichten verloren zouden gaan. Ook gezien de omringende landen moet Nederland eens kijken hoe ver ze zijn met het vroegtijdig aanbieden van een vreemde taal.”

En: “Als men internationale afspraken maakt over het belang van het leren van een tweede taal, moeten daarvoor ook ruime financiële middelen beschikbaar worden gesteld. Op het gebied van personeel krijg je bijvoorbeeld door het aannemen van een native speaker een verdringingseffect van eigen personeel. (...) Financiële steun is onontbeerlijk. De laatste jaren groeit in de politiek en de maatschappij het besef dat zo vroeg mogelijk contact met Engels heel belangrijk is. Zelfs voor kinderen vanaf vier jaar. Er zal dus draagvlak gecreëerd moeten worden om zo snel mogelijk structurele en financiële steun te realiseren voor Engelstalige activiteiten. De huidige schoolbudgetten zijn daartoe absoluut ontoereikend.”

12 Nascholing in taalvaardigheid en didactiek

Leerkrachten geven aan dat de gemiddelde po-leerkracht te geringe vaardigheden in de vreemde taal en didactiek heeft om direct een les Engels, Duits of Frans te kunnen geven. Net afgestudeerden hebben, in hun perceptie, nog minder vaardigheden in vreemde talen dan ervaren collega's. De geringe kennis van afgestudeerden aan de Pabo komt ook naar voren in de enquête die het AoB begin 2005 onder zijn leden heeft gehouden.¹²

Nascholing is dus een vereiste indien een school met vvto wil starten. 30 scholen benadrukken dit. Maar ook als een school al langer vvto aanbiedt, is nascholing gewenst. Doorlopende nascholingsmogelijkheden hebben als resultaat dat leerkrachten hun talenkennis op peil houden en dat men gestimuleerd wordt in de uitoefening van het vak, maar ook dat het verloop van leerkrachten geen negatief effect heeft op het vvto.

Een andere mogelijkheid die door een school geopperd wordt, is om in plaats van nascholing, vakleerkrachten op te leiden en aan te stellen. Deze vakleerkrachten moeten niet binnen de Pabo opgeleid worden, maar dienen een taal gestudeerd te hebben in het hoger onderwijs. Een dergelijke vakleerkracht kan dan bijvoorbeeld lesgeven in alle klassen, en eventueel ook op twee of drie andere scholen. Scholen kunnen dan de kosten verdelen. Tien scholen geven aan dat zij behoefte hebben aan een native speaker of eventueel een vakleerkracht.

13 Nieuw lesmateriaal

28 van de 54 leerkrachten geven aan behoefte te hebben aan nieuwe of uitgebreidere lesmethoden voor alle groepen. De ene leerkracht wil graag meer lesmethoden voor de bovenbouw, de andere leerkracht heeft behoefte aan nieuwe methoden voor de onderbouw. Spelletjes en ander aanvullend materiaal staan ook op de verlanglijsten van deze leerkrachten.

Vijf van deze leerkrachten willen graag dat er een methode komt met een doorlopende leerlijn voor de gehele basisschool en vier andere leerkrachten hebben behoefte aan meer thematische methoden. Eén school noemt materiaal waar leerlingen zelfstandig mee kunnen werken.

Twee leerkrachten benadrukken dat er al veel (genoeg) lesmateriaal bestaat in het buitenland, dat zeer geschikt is om op Nederlandse scholen te gebruiken. In bijvoorbeeld Groot-Brittannië worden al jaren lesmaterialen en methoden ontwikkeld voor leerlingen die de taal als tweede/vreemde taal leren. Deze leerkrachten zouden graag zien dat die methoden op meer plaatsen in Nederland en goedkoper verkocht worden. Leerkrachten kunnen op dit moment hun lesmateriaal kopen bij de boekhandels American Bookstore (Amsterdam en Den Haag) en Waterstone's (Amsterdam) of bestellen via internet.

De dependance van het Europees Platform in Den Haag heeft een bescheiden bibliotheek met materialen die scholen kunnen inzien; ook is een inventarisatie van mogelijke materialen binnenkort via internet te vinden.

14 Internationalisering

Op scholen met vvto wordt vaak meer aan internationalisering gedaan dan alleen het vreemdetalenonderwijs. Het gaat dan bijvoorbeeld om uitwisselingsprogramma's, e-mailprojecten met leerlingen in het buitenland, samenwerkingsprojecten met Europese scholen, al dan niet gefinancierd door het programma Socrates van de EU. Leerlingen die al vroeg een vreemde taal hebben geleerd, kunnen daardoor al op de basisschool aan dergelijke projecten werken en zo hun taalkennis actief gebruiken en kennis maken met andere landen en culturen. Ook kunnen leerkrachten een studiebezoek brengen aan een buitenlandse school om van elkaar te leren op organisatorisch of didactisch vlak of een specifieke nascholing in het buitenland volgen.

¹² 'Engels wordt weggesaneerd op de Pabo', in: *Het Onderwijsblad*, nr 1, 8 januari 2005.

15 Meer weten?

Het Europees Platform voor het Nederlandse Onderwijs coördineert vvto in Nederland. Voor nadere informatie en/of toetreding tot een van de scholennetwerken voor vvto kunt u contact opnemen met:

Europees Platform, dependance Den Haag

Bezuidenhoutseweg 253

2594 AM Den Haag

telefoon 070 3814448

fax 070 3831958

e-mail dependance@europeesplatform.nl

internet www.europeesplatform.nl

Meer informatie over vroeg vreemde talenonderwijs in Nederland waaronder een overzicht van scholen is binnenkort te vinden op: www.talenopdebasisschool.nl

Inventarisatie vroeg vreemdetalenonderwijs in Nederland

School -----

Contactpersoon vvtto Mw./Dhr. -----

Postadres school -----

Postcode en plaats -----

Bezoekadres school -----

Postcode en plaats -----

Telefoon -----

Fax -----

Algemeen e-mailadres -----

Internet -----

E-mail contactpersoon -----

Brinnummer -----

Dit formulier is ingevuld door:

Naam: Datum:

Functie: Plaats:

U kunt uw antwoorden eenvoudig tussen de vragen invoegen en zoveel ruimte gebruiken als u nodig hebt.

1. Waarom biedt uw school vvto aan?

2. In welk schooljaar is uw school gestart met vvto?

3. Welke vreemde taal/talen word/worden op uw school onderwezen in het kader van vvto?

4. In welke klassen wordt deze taal onderwezen?

5. Om hoeveel uur per week per klas gaat het?

6. Is dit voldoende, of zou u meer tijd aan deze taal willen besteden? Zo ja, hoeveel minuten?

7. Hoeveel leerlingen krijgen op uw school per klas les in een vreemde taal?

8. Gaaf het om de hele klas, of gaat het om een bepaalde groep leerlingen? Zo ja, is het mogelijk aan te geven welke leerlingen wel en welke niet?

9. Wordt de vreemde taal ook als voertaal gebruikt bij andere vakken? Zo ja, bij welke vakken en hoeveel tijd wordt hier aan besteed?

10. Hoe voegt uw school het vvto toe aan het curriculum? Is de tijd die aan de vreemde taal wordt besteed extra schooltijd, of gebeurt dit binnen de reguliere schooltijd?

11. Gaaf dit naar uw mening ten koste van de tijd/aandacht voor andere vakken?

12. Wat zijn naar uw mening de positieve effecten van het vvto op de leerlingen en op de school?

13. Wat zijn naar uw mening de negatieve effecten van het vvto op de leerlingen en op de school?

14. (Voor)ziet u moeilijkheden met taalzwakke leerlingen of met leerlingen die de vreemde taal op school als derde taal aangeboden krijgen?
15. Door wie worden de lessen in de vreemde taal gegeven? (groepsleerkracht, vakleerkracht, taalassistent, speciaal ingehuurde native speaker et cetera?)
16. Krijgen de leerlingen deze vvto-lessen geheel of gedeeltelijk van een native speaker? Indien gedeeltelijk, hoeveel uur per week en in welke groepen?
17. Indien van toepassing, hoeveel waarde hecht u aan de functie van een native speaker?
18. Was er behoefte aan nascholing van de leerkrachten toen men met vvto startte? Zo ja, welke nascholing is gevolgd? Ging het hierbij om de (actieve) kennis van de vreemde taal en/of ook om de didactiek voor het aanleren van een vreemde taal.
19. Zijn ook de leerkrachten die het reguliere EIBO geven nageschoold? Zo ja, hebben zij een diploma/certificaat behaald?
20. Is er behoefte aan meer of doorlopende nascholing nu het vvto al draait?
21. Wat voor lesmateriaal gebruikt u?
22. Is er behoefte aan nieuwe, nog te ontwikkelen lesmethoden? Zo ja, voor welke groepen? Welk materiaal?
23. Wordt het niveau van de leerlingen op enige wijze getoetst (via een certificaat, eigen toets van de school, etc)
24. Is er behoefte aan meer onderzoek betreffende de effecten van vvto? Zo ja, wat voor onderzoek?
25. Is er naar uw mening behoefte aan meer wettelijke ruimte voor vvto?

Als er zaken die u graag onder de aandacht wilt brengen en die in bovenstaande vragen niet of niet voldoende aan bod zijn gekomen, dan kunt u deze hieronder kwijt.

Bijlage 2 Voorstel herziene kerndoelen Engels

Karakteristiek

Beheersing van de Engelse taal wordt voor iedereen steeds belangrijker door de toenemende internationalisering, groeiende mobiliteit en de uitbreidende mogelijkheden om te communiceren via nieuwe media. De plaats van Engels in het basisonderwijs wordt gefundeerd door Europees beleid en door het uitgangspunt dat een redelijke beheersing van die taal bereikt wordt wanneer er vroeg met het onderwijs in Engels begonnen wordt.

Het doel van Engels is om een eerste basis te leggen om te kunnen communiceren met moedertaalsprekers of anderen die buiten de school Engels spreken. Die eerste aanzet wordt later, in de periode van de basisvorming, verder ontwikkeld. In de basisschool wordt het onderwijs in de Engelse taal waar mogelijk in samenhang gebracht met inhouden van andere vakken. Bijvoorbeeld met inhouden in de oriëntatie op jezelf en de wereld. Het gaat dan om eenvoudige alledaagse onderwerpen als 'woonomgeving', 'vrije tijd en hobby's', 'het lichaam', 'het weer'.

In het basisonderwijs gaat het bij het onderwijs in de Engelse taal vooral om mondelinge communicatie en om het lezen van eenvoudige teksten. Het schrijven beperkt zich tot het kennismaken met de schrijfwijze van een beperkt aantal vaak voorkomende Engelse woorden. Voorts leren kinderen om woordbetekenissen en schrijfwijzen van woorden op te zoeken met behulp van het woordenboek.

Kerndoelen

13 De leerlingen leren informatie te verwerven uit eenvoudige gesproken en geschreven Engelse teksten.

14 De leerlingen leren in het Engels informatie te vragen of geven over eenvoudige onderwerpen en zij ontwikkelen een attitude waarbij ze zich durven uit te drukken in die taal.

15 De leerlingen leren de schrijfwijze van enkele eenvoudige woorden over alledaagse onderwerpen.

16 De leerlingen leren om woordbetekenissen en schrijfwijzen van Engelse woorden op te zoeken met behulp van het woordenboek.

Samenvatting en conclusies

Literatuurstudie Vroeg vreemdetalenonderwijs in internationaal perspectief. Herder, A. & K. de Bot (2005), Expertisecentrum taal, onderwijs & communicatie (Etoc)/ Rijksuniversiteit Groningen

De belangrijkste punten die naar voren komen uit de literatuur waarover hier wordt gerapporteerd, zijn hieronder weergegeven, gegroepeerd naar beleid, modellen, leerkrachten, onderzoek en aandachtspunten:

Beleid

1. De ontwikkeling van vroeg vreemdetalenonderwijs (vvto) in Nederland past in het Europese streven naar een vervroeging van de beginleeftijd van het talenonderwijs, maar heeft nog geen plaats in het onderwijsbeleid en de -uitvoering. Recentelijk heeft de minister wel aangekondigd de beginleeftijd te willen verlagen, en heeft zij het Europees Platform verzocht om een proefproject te starten voor de introductie van Frans en Duits op in totaal twintig basisscholen, maar wat dit verder betekent in termen van structurele scholing en voorzieningen is niet duidelijk.
2. In de meeste landen in Europa is Engels de geprefereerde taal voor vvto. Tegelijkertijd wordt zowel op Europees als op nationaal niveau gepleit voor de introductie van andere talen. Scholen en ouders lijken hier huiverig tegenover te staan, maar de verwachting is dat de markt voor Engels verzadigd zal raken en kennis van die taal geen meerwaarde meer zal vertegenwoordigen. Dan zullen scholen zich op andere wijzen willen profileren, en invoering van een tweede vreemde taal zou daarbij een keuze kunnen zijn.

Modellen

3. Uit de literatuur blijkt dat er verschillende modellen van vroeg vreemdetalenonderwijs (vvto) zijn waarmee in een aantal landen binnen en buiten Europa ervaring is opgedaan. De gebruikte modellen variëren wat betreft de leeftijd waarop met vvto wordt begonnen, de tijd besteed aan taalonderwijs en de mate van integratie van taalonderwijs, het vakonderwijs en de rest van het curriculum.
4. Vvto richt zich in de meeste landen vooral op de ontwikkeling van de communicatieve vaardigheid in de vreemde taal en minder op de verwerving van kennis over de taal of formele linguïstische kenmerken. Ervaringen met vroege onderdompelingsprogramma's in Canada hebben laten zien dat het wenselijk is om in dat model in de latere schooljaren ook aandacht te besteden aan vormkenmerken om naast 'fluency' ook 'accuracy' te bereiken.

Leerkrachten

4. Uit buitenlandse onderzoeken en ervaringen kan veel geleerd worden over het optimale profiel van de vvto leerkracht. Het door Jiménez Raya (2001) geschetste profiel lijkt ook voor de Nederlandse situatie erg relevant.
5. Internationaal is de inzet van *native speakers* een punt van discussie: enerzijds wordt gepleit vóór inzet van zulke docenten omdat die niet alleen de taal in optimale vorm de school in brengen, maar ook de erbij horende cultuur, anderzijds blijkt het verschil in cultuur vaak een belemmering voor optimaal functioneren en worden er ook argumenten aangevoerd voor de inzet van *non-native* docenten die immers zelf ook het verwervingsproces van de doeltaal hebben doorgemaakt.

Onderzoek

7. Er zijn in onderzoek overwegend positieve effecten gevonden voor vvto. Dit geldt in hoge mate voor de onderdompelingsmodellen (immersiemodellen) waarin een aanzienlijk deel van het curriculum in de vreemde taal wordt aangeboden, maar in niet geringe mate ook voor modellen waarin het taalonderwijs beperkt blijft tot 4 of 5 uur per week.

- De positieve effecten zijn gevonden voor drie aspecten:
- ✓ de ontwikkeling van de vaardigheid in de vreemde taal;
 - ✓ de ontwikkeling van de vaardigheid in de moedertaal;
 - ✓ de ontwikkeling van metalinguïstische en metacognitieve vaardigheden, zoals analytisch denken, grammaticaal bewust zijn en inzicht in de woordstructuur en -betekenisopbouw.
8. Er is voor zover bekend geen onderzoek dat gegevens oplevert over verwerving van kennis in zaakvakken als aardrijkskunde en geschiedenis. De effecten op andere vakken zijn vooral gevonden voor leesvaardigheid en rekenvaardigheid.
 9. De voor de ontwikkelingen in Nederland belangrijkste bevinding is dat er geen aanwijzingen zijn dat de moedertaalontwikkeling negatief wordt beïnvloed door vvto, de gevonden effecten zijn eerder positief dan neutraal.
 10. Op basis van ervaringen en (kleinschalige) evaluaties die tot nu toe zijn uitgevoerd is er geen reden om aan te nemen dat vvto nadelig werkt voor kinderen met een allochtone achtergrond. Het lijkt eerder omgekeerd te zijn: doordat alle leerlingen op hetzelfde nulniveau beginnen hebben deze kinderen niet zoals in andere vakken een achterstand die weggewerkt moet worden. Mogelijk heeft het vvto zelfs een positief effect op zowel de ontwikkeling van hun moedertaal en het Nederlands, maar daarnaar is nog geen specifiek onderzoek gedaan.
 11. Er zijn verschillende voorbeelden van meertalige scholen in Europa, niet alleen de Europese en internationale scholen die zich richten op een internationaal publiek, maar ook gewone scholen. Succesvolle voorbeelden zijn de scholen in Luxemburg waar naast de moedertaal zowel Frans als Duits als vreemde taal worden aangeboden, en Baskenland, waar naast het Baskisch Engels en Spaans worden gegeven. Evaluaties van drietalig basisonderwijs laten zien dat dit onderwijs geen nadelige gevolgen heeft voor de moedertaalontwikkeling en de algemene cognitieve ontwikkeling van kinderen, maar het aantal experimenten is beperkt en richt zich in andere landen dan Luxemburg en Baskenland bij uitstek op de betere scholen en leerlingen met een bovengemiddelde sociaal-economische achtergrond. De talige situatie in Luxemburg en Baskenland wijkt uiteraard wel af van die in Nederland, maar het gaat hier om de mogelijkheid om deze vorm van onderwijs in het schoolsysteem te implementeren.
 12. Informele bevragingen in Nederland en meer systematische in het buitenland suggereren dat de bezwaren die naar voren worden gebracht tegen de invoering van vvto niet worden gedeeld door de ouders van kinderen die dit onderwijs ontvangen. Ouders spelen veelal een stimulerende rol bij het opzetten en ontwikkelen van vvto.

Aandachtspunten

13. In rapportages over projecten in het buitenland op het gebied van vvto vindt men systematisch dezelfde lijst van problemen terug:
 - wettelijke beperkingen bij de ontwikkeling en implementatie van vvto;
 - gebrekkige opleiding van leerkrachten;
 - ontbreken van geschikte materialen;
 - problemen bij de integratie van vvto in de rest van het curriculum.
 Dit sluit aan bij eerdere ervaringen in Nederland met het onderwijs van vreemde talen in het basisonderwijs. Terwijl er op een aantal plaatsen met veel enthousiasme wordt gewerkt aan vvto, is de situatie van het reguliere onderwijs Engels op de basisschool (EIBO) zorgwekkend. De beoogde aantallen uren worden niet gehaald en de inspectie lijkt weinig geïnteresseerd in het monitoren van dit deel van het onderwijs. Ook in de primaire opleidingen van leerkrachten basisonderwijs is de positie van het Engels weinig florissant. Zeker nu de minister streeft naar een vervroeging van de aanvang van dit soort onderwijs is een structurele herziening van het EIBO zeer gewenst.
14. Een punt van zorg voor de verdere ontwikkeling van het vvto is de aansluiting tussen het onderwijs in de vreemde taal in het basisonderwijs en in het vervolgonderwijs. Voorkomen moet worden dat de mogelijk aanzienlijke voorsprong van leerlingen van vvto scholen, net zoals dat nu gebeurt met het EIBO, verloren gaat door een uniforme aanpak van de leerlingen in het vervolgonderwijs zonder rekening te houden met de verworven kennis.